

Rozvoj prípravy robotníckeho dorastu

V profile kvalifikovaného robotníka, v jeho celospoločenskom postavení a v jeho pozíciách v procese výroby nastali v uplynulom desaťročí podstatné zmeny. Vo vnútri robotníckej triedy dochádza k štrukturálnym zmenám v prospech vysokokvalifikovaných robotníkov, sústavne klesá podiel robotníkov s nižšou kvalifikáciou. Uvedené zmeny majú bezprostredný vplyv nielen na pracovnú činnosť, ale aj na životný spôsob, na využívanie voľného času, na celkovú politickú, kultúrno-politickú a záujmovú aktivitu robotníkov. Preto sa navrhli a postupne sa realizujú v robotníckej príprave rozsiahle progresívne zmeny, čo súčasne znamená aj zvládnutie náročnejších úloh, prekonávanie dlhoročných stereotypov, utváranie kvalitatívne odlišných pedagogicko-organizačných, personálnych a materiálno-technických podmienok. Z toho vyplývajú nové vzťahy medzi rezortami, najmä rezortom školstva a výrobnými rezortami, zvýšené nároky na celospoločenskú účasť pri realizácii zložitých úloh vo výchove novej generácie robotníckej triedy. Aj pedagogická veda musí pohotovo reagovať na vývin a nové požiadavky a skúmať nielen problémy teoretického a praktického vyučovania, ale celý systém výchovy v škole, na pracovisku, v domove, vo voľnom čase a získanými poznatkami aktívnejšie prispievať aj k postupnému zvyšovaniu efektívnosti dlhodobej orientácie mládeže na robotnícke povolania.

Za 10 rokov — od roku 1970 do roku 1980 — sa zvýšil počet príslušníkov robotníckej triedy v ČSSR o 10,1 %, v ČSR o 8,1 % a v SSR o 14,3 %. V roku 1980 bol podiel príslušníkov robotníckej triedy na celkovom počte obyvateľstva v ČSSR 62,1 %, v ČSR 62,2 % a v SSR 61,9 %. Podiel robotníkov na celkovom počte obyvateľstva sa v ČSR a SSR veľmi priblížil a ak sa uvedený trend udrží, v najbližšom období sa v podstate vyrovná.

Konkrétne fakty vysvetľujú aj objektívnu potrebu primeraného rozsahu a úrovne reprodukcie robotníckej triedy, a preto podiel približne 60 % z populácie ročníka, plánovaný v najbližších rokoch do zariadení pre prípravu kvalifikovaných robotníkov, je možné považovať za zdôvodnený. S objektívnymi potrebami súviseli aj zmeny v koncepcii robotníckej prípravy — integrácia učebných odborov, ich širší všeobecnovzdelávací základ, zavedenie 4-ročných študijných odborov, poskytujúcich súčasne robotnícku kvalifikáciu v najnáročnejších profesiách a úplné stredné všeobecné vzdelanie atď. Tieto progresívne zmeny treba posudzovať aj so zreteľom na väčšiu spoločenskú mobilitu,

ktorá predpokladá zvýšenú disponibilitu kvalifikovaných robotníkov, adaptabilitu na rýchle sa meniace podmienky. Treba vidieť progresívne tendencie v príprave kvalifikovaného robotníckeho dorastu vo väzbe so systémom dlhodobej orientácie na robotnícke povolania. Širšie poňatie problematiky vyžaduje si konfrontáciu nielen s kvantitatívnou analýzou podielu robotníckej triedy v rámci sociálnej štruktúry spoločnosti, ale aj s kvalitatívnymi aspektami širšej účasti robotníkov na riadení spoločnosti. Identifikácia so socialistickým spôsobom života si vyžaduje aj intenzifikáciu výchovných vplyvov, ktoré prispievajú k lepšej pripravenosti mladých robotníkov na účasť v spoločenskom živote. „Ďalší rozvoj učňovského školstva nie je len rezortnou záležitosťou, ale celospoločenskou úlohou, pri riešení ktorej musí zohrať významnú úlohu výrobná sféra.“⁽¹⁾

Počet žiakov stredných odborných učilíšť sa zvýšil, globálne počty však nespúšťajú isté vnútorné kvalitatívne rozdiely medzi učilíšťami. Musíme si uvedomiť, že už získavaním a prijímaním žiakov do zariadení pre výchovu robotníckeho dorastu utvárame predpoklady pre formovanie profilu mladej generácie robotníckej triedy, pre optimálne štrukturálny vývin a pre rozvoj jednotlivých robotníckych profesií. Ide o súčinnosť všetkých zúčastnených — škôl, závodov, poradenského servisu, národných výborov, spoločenských organizácií, prostriedkov masovej informácie, pričom zainteresovanie rodičov má osobitný význam.

Regulácia prijímania do učebných a študijných odborov nie je len a predovšetkým plánovacou a organizačno-administratívnou úlohou, ale náročnou celospoločenskou, politickou, ekonomickou, pedagogickou, psychologickou a sociologickou problematikou. Len takto sa dosiahne prekonávanie dlhodobých stereotypov, predsudkov proti niektorým povolaniam a nadmernej popularity iných. Prirodzene tu nejde len o pozitívne ovplyvňovanie spoločenského vedomia informáciami a dlhodobým výchovným vplyvom, ale aj o konkrétne ekonomické, sociálne a organizačné opatrenia, o vytváranie príslušných materiálnych, technických, kádrových a pedagogicko-psychologických podmienok pre zvyšovanie atraktívnosti prioritných profesií, rozhodujúcich pre ďalší rozvoj ekonomiky. Popri hmotných stimuloch je potrebné aj ďalšie koordinované úsilie, aby vo všetkých odboroch sa premenil „nábor“ na získavanie, výber a prijímanie robotníckeho dorastu. Je nevyhnutné, aby základné školy, závody a poradenské inštitúcie sa podieľali na realizácii tejto náročnej úlohy ešte aktívnejšie.

Inovovaná sústava učebných odborov sa postupne zaviedla do výchovno-vzdelávacej praxe od r. 1977. Aj keď sa rozšírila teoretická príprava, nebolo to na úkor odborného výcviku (praktického vyučovania), pretože sa medzi inými opatreniami zriadil štvormesačný súvislý prevádzkový výcvik, ktorý predpokladá začlenenie učňov pred záverečnými skúškami do výrobného procesu, ich priamu účasť v produkcii. Tým sa dosiahne v poslednej fáze prípravy konkrétne oboznamovanie absolventov s budúcimi pracovnými podmienkami. Osobitne veľký záujem sa prejavuje o 4-ročné študijné odbory, poskytujúce najnáročnejšiu robotnícku kvalifikáciu a úplné stredné vzdelanie. Počet

chlapcov a dievčat, pripravujúcich sa v týchto študijných odboroch, zvýšil sa od ich vzniku niekoľkonásobne.

Dôsledná realizácia progresívnej koncepcie výchovy robotníckeho dorastu je spojená s postupným riešením obsahových, pedagogicko-organizačných, kádrových a materiálno-technických problémov. Po ich zvládnutí sa stále viacej môže koncentrovať úsilie učiteľov, majstrov odbornej výchovy, vychovávateľov, pracovníkov školskej správy, rezortov a podnikov, ale aj vedeckovýskumných inštitúcií na všestranný rozvoj osobnosti žiakov—učňov. Ide nielen o optimálnu profesionálnu prípravu z aspektov príslušného robotníckeho povolania, ale aj o zvládnutie širších výchovno-vzdelávacích cieľov. Vyžaduje si to súčinnosť školy, pracoviska, domova, užšie kontakty stredného odborného učilišťa s rodinou a podnikom.

Príprava kvalifikovaného robotníka je predpokladom a východiskom pre jeho sebarealizáciu, pre úspešné zvládnutie profesionálnych a životných plánov. Ukázať mladým príslušníkom robotníckej triedy reálne perspektívy, v ktorých sa spájajú individuálne aspirácie s dlhodobými spoločenskými potrebami, patrí medzi základné úlohy výchovy robotníckeho dorastu. Širšie základy prípravy umožňujú nielen ďalšie vzdelávanie, ale sú aj podmienkou tvorivého prístupu k práci, schopnosti samostatného riešenia problémov na pracovisku, úspešnej adaptácie na rýchle sa meniace požiadavky. Tvorivosť a iniciatíva pri výkone povolania prehĺbuje vzťah k práci, k pracovisku — zabezpečuje nielen úspech a spokojnosť v povolani, ale je aj stabilizačným činiteľom v závide, v podniku, v spoločnosti.

Robotnícku prípravu si predstavujeme ako integrálnu súčasť celospoločenského systému výchovy a vzdelávania. Preto začína už orientáciou na robotnícke povolania v rodine a základnej škole a po skončení učilišťa pokračuje starostlivosťou o mladého absolventa na pracoviskách, na ktorých nastúpili. Významnou súčasťou výchovy a vzdelávania mladých robotníkov nielen v učilištiach, ale aj po nástupe kvalifikovaných robotníkov na pracoviská je aktívna činnosť v Socialistickom zväze mládeže. Aktivita mladej generácie robotníckej triedy, jej účasť v politickom a verejnom živote, jej podiel na rozvoji výroby rozhodujúcim spôsobom ovplyvňuje ďalší rozvoj spoločnosti. Kontinuita robotníckych generácií, rozvíjanie revolučných tradícií robotníckej triedy s osobitným zreteľom na mladú generáciu robotníckej triedy má veľký význam pre vzostupný rozvoj spoločenských štruktúr. Robotnícka mládež je pevnou súčasťou Socialistického zväzu mládeže. Jej organizovanosť nedosahuje ešte optimálnu úroveň. Nejde tu však len o kvantitatívne hľadiská, ale predovšetkým o kvalitatívne aspekty, o zvýšenie aktivity mladých robotníkov organizovaných v SZM, o rozšírenie ich vplyvu na celú mladú generáciu robotníckej triedy.

Vo výchove robotníckeho dorastu je najúčinnější komplexný prístup. Jednotlivé metódy a formy výchovy, jednotlivé okruhy tvorivej činnosti je potrebné vidieť vcelku, tak, ako pôsobia na žiaka stredného odborného učilišťa. Preto musíme vedieť o tom, ako reagujú mladí ľudia na výchovné vplyvy, čo ich priťahuje, s čím nie sú spokojní, s čím sa stotožňujú a čo neprijímajú alebo odmietajú. Robotnícka mládež sa neuspokojuje so zastaralými formami a metó-

dami práce, nepriťahuje ju rutínérstvo, formalizmus. Tak ako jej záujem vzbudzuje nová technika, nová technológia, progresívne výrobky, aplikácia vedeckých poznatkov v praxi, zvyšujú sa aj jej nároky na tvorivé využívanie voľného času, na technickú, kultúrnu tvorivosť, na športovú činnosť. Starostlivosť učiteľov v spolupráci so Socialistickým zväzom mládeže o rozvoj záujmových aktivít je účinná vtedy, keď je opretá o konkrétnu znalosť každého kolektívu, každej triedy a skupiny, o pomoc pri rozvíjaní progresívnych metód a foriem činnosti, o neúnavnú aktivitu pri prekonávaní prekážok pedagogicko-organizačného, materiálneho alebo priestorového charakteru.

Robotnícky dorast žije s problémami doby. Pri jeho ideologickej a politickej výchove je potrebné spájať všeobecné problémy našej doby s konkrétnymi problémami vlastného učilišťa, domova, bydliska, s problémami, v ktorých vidí každý žiak aj seba, vidí význam svojej účasti na kolektívnom úsilí, na celospoločenskej aktivite. Spájanie učebnej a pracovnej aktivity s ideovo-politickým rozvojom umožňuje, aby každý žiak SOU videl svoj osobný podiel na rozvoji spoločnosti. Zapájanie žiakov-učňov do celospoločenských hnutí, za obranu mieru, za ochranu prírody, za zlepšenie životného a pracovného prostredia, za socialistický štýl života — to sú ciele, ktoré každé učilište, závod môže ešte úspešnejšie ako doteraz premieňať na konkrétne úlohy podľa podmienok miesta a času.

Spojenie profesionálnych a životných perspektív mladých robotníkov je v nemalej miere výsledkom dlhodobej orientácie na robotnícke povolania už na základnej škole, výchovy v učilišti a starostlivosti o mladých kvalifikovaných robotníkov po nástupe na pracoviská. Všetky tri základné etapy prípravy a začleňovania robotníckeho dorastu do práce a spoločnosti je potrebné vidieť vcelku, vo vzájomnej spätosti. Čím úspešnejšia bude príprava a adaptácia mladých robotníkov, tým úspešnejšie sa bude posilňovať autorita stredných odborných učilíšť, tým vyššia bude prestíž robotníckych profesií, čo nepochybne bude spätne vplývať aj na voľbu robotníckeho povolania.

Pedagogická veda už aj doteraz sa podieľala na hlbšom poznávaní a rozpracúvaní koncepčných, obsahových a procesuálnych problémov robotníckej prípravy. Osobitne kladne treba hodnotiť kolektív Výskumného ústavu odborného školstva v Prahe, ktorý sa významnou mierou pričínil o vedeckú fundovanosť novej koncepcie prípravy kvalifikovaných robotníkov ako súčasť ďalšieho rozvoja československej výchovno-vzdelávacej sústavy. V porovnaní s celkovou orientáciou vedeckovýskumnej základne v odbore pedagogiky je však zastúpenie reprezentatívnych výskumov v oblasti robotníckej prípravy ešte nedostatočné.

Považujem za objektívne zdôvodnené, aby sa rozšíril podiel základného výskumu, jeho prognostické zameranie v konfrontácii s dlhodobými spoločenskými potrebami. Je nevyhnutné vo výskume prípravy a profilu robotníckeho dorastu prikročiť k interdisciplinárnej spolupráci a zamerať sa aj na hlbšie poznávanie výchovných problémov a ich riešenia v čase mimovyučovacom a mimopracovnom. Zbližovanie troch prúdov stredného vzdelávania a faktické zrovnoprávnenie prípravy robotníckeho dorastu si vyžaduje širšiu a efektívnejšiu aplikáciu vedeckých poznatkov vo výchovno-vzdelávacej praxi stred-

ných odborných učilišť — nielen v teoretickej a praktickej príprave, ale aj pri zvyšovaní kvalifikácie učiteľov, majstrov a vychovávateľov. Nevyhnutné je poskytnúť väčší priestor literatúre o príprave robotníckeho dorastu v edičných plánoch, na stránkach časopisov, v reláciách prostriedkov masovej komunikácie. Nie v poslednej miere by sa mal rozšíriť aj podiel mladých vedeckých pracovníkov, ktorých vedecká príprava je zameraná na uvedenie problematiky.

Zvýšený záujem spoločnosti a objektívne potreby kvalitatívneho vzostupu prípravy kvalifikovaných robotníkov sú pre pedagogickú vedu nielen motívom, ale aj záväzkom. Nepochybne sa spoločenské požiadavky budú odrážať už v najbližšom období v tvorbe výskumných plánov v 8. päťročnom pláne, v publikačnej činnosti a v príprave vedeckých podujatí.

ONDREJ BALÁŽ

POZNÁMKY

- 1) Havlín, J.: Školství a kultura po XVI. sjezdu KSČ. Nová mysl, 35, 1981, s. 6.

Rozvoj vedy a techniky v podmínkach budovania socializmu má zásadný vliv na sociálnu štruktúru spoločnosti. Mení sa charakter a vzrústa podiel vysoce kvalifikované práce, znižuje sa rozsah fyzicky namáhavých prác, vznikajú nové profese, dochádza ke stíraniu rozdiľov medzi fyzickou a duševnou prácou. Roste potreba osvojovať si stále nové profese, dochádza ke stíraniu rozdiľov medzi fyzickou a duševnou prácou. Roste potreba osvojovať si stále nové poznatky, zvyšujú sa nároky na presnosť, spoľahlivosť, pracovnú disciplínu a kvalitu práce. Súčasne to vyžaduje náležite doceniť výrobnú technickú a výskumnú vývojovú základňu, samotný ľudský potenciál, intelektuálnu technickú tvorivosť ako vedeckých a inžinierskych kádrů, tak i dľlníků, jejich řemeslnou zručnost, um a dovednost.

Uskutečňování vědeckotechnické revoluce, urychlování a zejména účinnější využívání vedy a techniky je za socializmu jedním ze základních revolučních úkolů dľlnické třídy jako vedoucí síly v zápase o výstavbu rozvinuté socialistické společnosti. Stále výrazněji se prosazuje tvůrčí iniciativa dľlnické třídy jako nositele nejpokrokovějších pracovních způsobů.

Ze zprávy předsednictva ÚV KSČ k urychlenému uplatňování výsledků vedy a techniky v praxi.